

Христо Костов / Hristo Kostov

**ЕДИН РАДЕТЕЛ НА ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯТА
НА ГРАД ТРОЯН**

**A Champion of the Industrialization of the Town of
Trojan**

Abstract: The paper presents the personality of Stoyu Kostov Marinov and his contribution to the industrial development of the town of Trojan in modern times. Marinov is remembered as a qualified craftsman shoemaker and a co-founder and first president of the first Producers' cooperative in Trojan.

Keywords: Trojan, craftsman, producers' cooperative.

През 2020 г. се навършват 115 години от рождението на Стою Костов Маринов, деен участник в зараждането на индустриализацията на град Троян, която се случва от 1945 г. нататък. В настоящия доклад е представена личността му на човек, отдаден на развитието на своя роден град и избягващ всякакво парадирание и слава, човек, за когото говорят делата му в полза на обществото, приносят му за благосъстоянието на съгражданите му.

Стою Маринов е роден на 1 май 1905 г. в махала Попешка, Троянско. Стою завършва своето основно образование в Народно първо начално училище в родната си махала през учебната 1913/1914 г., след което завършва „Обущарски теоретически курс на Н. Цонковски“ към Министерството на търговията и промишлеността в София. Маринов става първият профилиран обущар в Троян през XX в., получил образованието си в България, а не зад граница. Получава майсторско свидетелство с № 10712 от 15 юли 1935 г., издадено от Търговско-индустриалната камара в град Русе¹.

Младият занаятчия развива богата обществена активност в своя роден град с цел икономическото развитие на града през първата половина на XX в. Една от инициативите е през 1933 г., когато става един от участниците в развитието на Електрическа потребителска кооперация „Слънце“ в град Троян като неин член-кооператор с дялов капитал. Началото на тази кооперация е поставено още през 1911 г., когато собственикът на текстилната фабрика в града на Петър Балевски модернизира производството с изграждането на малка електрическа централа за нуждите на фабриката. Ражда се и революционна-

та за времето идея градът да бъде осветен с електричество, като се използва свободната енергия нощем. Така през есента на 1912 г. по кръстовищата на двете големи улици, на площада и в някои обществени сгради са инсталирани 150 електрически лампи с мощност 16 свещи. През 1926 г. по инициатива на предприемчиви граждани се създават Воден синдикат – Троян и Електрическа потребителна кооперация „Слънце“, чиито цели са построяване на Водноелектрическа централа, разширяване на електропреносната мрежа и електрифициране на домовете².

През следващата 1934 г. Стою Маринов, който живее в махала Попишка с брат си Димитър, начален учител, като вижда трудностите на хората в махалата, заедно с другия си брат Минко и още няколко будни хора от населеното място с всеобщи усилия основат Потребителска кооперация „Искра“. Основни цели на кооперацията са да осигури на членовете си лесен достъп до кредит с малка лихва и доставяне на стоки от първа необходимост. Кооперацията подпомага развитието на дребния и средния бизнес, насърчава спестовността. Първоначално събираният дялов капитал е 8000 лв. Кооператорите откриват магазин, добре обзаведена мандра в местността „Плетения бук“ и пивница³.

През 1941 г. Стою Маринов като занаятчия става един от вложителите в Съюза на „Популярна банка“ – Троян, създадена през 1914 г. Банката се занимава с кредитиране на дребни занаятчии, търговци, промишленици, чиновници, организира спестяванията им под формата на влогове и дялов капитал и извършва търговски операции. В този период да бъдеш вложител в тази елитна банка, която е един от главните стожери на икономическото развитие на Троян, да имаш дялов капитал в нея и да бъдеш неин член кооператор е привилегия⁴.

От 1943 до 9.09.1944 г. Стою Маринов е политически затворник като трудовак в концлагера в село Левуново, гр. Пертич. Осъден е за комунистическа агитация в град Троян и като ятак на партизанина Кино Кукувушки⁵.

До 1945 г. Стою Маринов работи като частен занаятчия. През същата 1945 г. той и други осем правоспособни общари, работници и занаятчии основават Трудово-производителна кооперация (ТПК) „Катюша“ – първата кооперация в град Троян след 9 септември 1944 г. с предмет на дейност производство на обувки и извършване на общарски услуги. Маринов е избран за председател и остава на този пост за периода 1945–1950 г., а от 1945 до 1947 г. е касиер на кооперацията. През следвоенната 1945 г., със създаването на Бригадирското движение в град Троян, и общари от кооперацията, начело със Стою Маринов подеват активна инициатива и обхождат троянските села, за подпомагат селското население чрез извършване на общарски услуги. С всеобщи усилия колективът на Кооперацията успява да развие предприятието, най-вече с активното участие на Стою Маринов като негов ръководител⁶.

През периода 1947–1948 г. е завършена железопътната линия Ловеч–Троян – начинание, в което Стою Маринов също има активно участие, изразяващо се в това, че редом с всички хора той влага труд, енергия и амбиция, за да бъде завършен този мащабен проект. Маринов участва в полагането на

ж.п. линията, като за този факт свидетелства фотография от октомври 1948 г. от момента на завършване на строителния обект⁷.

През 1952 г. се създава Първичната партийна организация при ТПК „Катюша“ – Троян. Организацията осъществява обществено-политическа и пропагандна дейност. На 21 февруари 1953 г. бюрото на Околийския комитет на Българската комунистическа партия в Троян взема решение за избора на Стою Костов Маринов за партиен секретар на партийна организация. Тази си длъжност той изпълнява в периода 1953–1954 г. Същевременно от 1950 до 1958 г. Маринов продължава да е активен член на Управителният съвет на кооперация „Катюша“. Пенсионира се през 1965 г. след двадесетгодишна трудова дейност в тази институция с голям принос за Троян, за чието развитие Маринов има големи заслуги като неин пръв ръководител и дългогодишен служител. През 1958 г. кооперацията се влива в ТПК „Балкан“ – Троян и преустановява самостоятелната си дейност. По този начин кооперация „Балкан“ се развива и обогатява своя работен процес, включващ извършването на кожухарски, тапицерски, общарски и сарашки услуги⁸.

Един друг интересен момент от живота на Маринов е изготвянето на писмо до Вътрешно министерство през 1956 г., подписано от трима активни борци против фашизма и капитализма в Троян – Минко Хитров, Димитър Власковски и Минко Маринов., като политически затворник. Писмото е съставено в уверение, че Стою Маринов е бил концлагерист в Левуново, с цел да му бъде присъдено званието „активен борец против фашизма и капитализма“. Маринов обаче отказва по свой съображения. Отново през 1966 г. такова предложение се разглежда на заседание на Градския комитет на БКП – Троян, но то не е одобрено със следната аргументация: „Не дават съгласието си да се отпусне народна пенсия на другаря Стою Костов Маринов поради недостатъчната активност“⁹. Случаят е курioзен, но с него историята не приключва. През следващата 1967 г. се чества двадесет и пет годишният юбилей на Отечественият фронт (ОФ) с председател генерал Боян Българанов в периода от 1967 до 1972 г. (секретар на Централния комитет на Българската комунистическа партия, мандат 1956–1971 г.). Комитетът за организиране на честванията учредява специална награда за всички активни дейци в цялата държава, като в списъка присъства и името на Стою Маринов. Връчена му е почетна грамота от Националния съвет на ОФ за неговата дългогодишна активна отечественофронтowska дейност, удостоен е с почетна значка за своя цялостен принос и активна дейност. Неоценен от местното партийно ръководство в Троян, той получава високо отличие от националното ръководство на ОФ – София¹⁰.

Стою Костов Маринов умира на 25 септември 1976 г. на седемдесет и една годишна възраст, оставяйки след себе си светла диря на радетел за индустриализацията на града и на уважаван от своите съграждани човек.

Краткият разказ за живота на Маринов разкрива и един аспект от развитието на Троян от малък занаятчийски град до индустриален център в Северна България след 1945 г. Историческите данни доказват важната роля

на Стою Костов Маринов за просперитета на града като активен участник в процеса на полагане основите на промишлеността в Троян. Името му е записано в историята на града като майстор занаятчия (обущар), съосновател и пръв председател на Трудово-производителна кооперация „Катюша“. Съществен е приносът на Маринов за бурното икономическо развитие на Троян през втората половина на XX в.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ **Стою Костов Маринов.** Личен архив. Съхранява се от Христо Стоев Костов, негов правнук.

² История на Водния синдикат в Троян. – Държавен архив – Ловеч. Фонд № 326 К. Воден синдикат – Троян (1926–1944). – <<http://isda.archives.government.bg:84/Process.aspx?type=Fund&agid=23&flgid=14142>>

³ **Маринова, М., Маринов, М.** Махала Попишка – квартал на град Троян: спомени на майка ни Йова Стоянова Цвяткова по баща Митовска, Минко Мичев Цонковски и други попишчани. Троян: [Изд. авт.], 2012, 26–27.

⁴ История на „Популярна банка“ в Троян. – Държавен архив – Ловеч. Фонд № 58 К. Популярна банка – Троян (1914–1944). – <<http://isda.archives.government.bg:84/Process.aspx?type=Inventory&agid=23&flgid=13878&ilgid=36973>>

⁵ **Стою Костов Маринов.** Личен архив.

⁶ **Държавен архив – Ловеч**, ф. 58К, ф. 150Б, ф. 326К, ф. 354, ф. 358.

⁷ **Борисов, Х.** Влакът дойде в Троян. Ловеч: Изд. „Делакорт“, 2018, 242–244.

⁸ **Държавен архив – Ловеч**, ф. 150Б, оп. 1, а. е. 147, л. 1; **История на ТПК в Троян.** – Държавен архив – Ловеч. Фонд № 354. Трудово-производителна кооперация (ТПК) „Балкан“ – Троян (1944–1971) <<http://isda.archives.government.bg:84/Process.aspx?type=Fund&agid=23&flgid=12899>>

⁹ **Държавен архив – Ловеч**, ф. 150Б, оп. 4, а. е. 17, л. 10.

¹⁰ **Стою Костов Маринов.** Личен архив.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Архивни източници / Archival Sources

Държавен архив – Ловеч, ф. 58К, ф. 150Б, ф. 326К, ф. 354, ф. 358 [Darzhaven arhiv – Lovech, ф. 58К, ф. 150Б, ф. 326К, ф. 354, ф. 358].

Държавен архив – Ловеч, ф. 150Б, оп. 1, а. е. 147, л. 1 [Darzhaven arhiv – Lovech, ф. 150Б, оп. 1, а. е. 147, л. 1].

История на Водния синдикат в Троян. – Държавен архив – Ловеч. Фонд № 326 К. Воден синдикат – Троян (1926–1944) [Istoriya na Vodniya sindikat v Troyan. – Darzhaven arhiv – Lovech. Fond № 326 К. Voden sindikat – Troyan (1926–1944)]. – <<http://isda.archives.government.bg:84/Process.aspx?type=Fund&agid=23&flgid=14142>>

История на „Популярна банка“ в Троян. – Държавен архив – Ловеч. Фонд № 58 К. Популярна банка – Троян (1914–1944) [Istoriya na „Populyarna banka“ v Troyan. – Darzhaven arhiv – Lovech. Fond № 58 К. Populyarna banka – Troyan (1914–1944)]. – <<http://isda.archives.government.bg:84/Process.aspx?type=Inventory&agid=23&flgid=13878&ilgid=36973>>

История на ТПК в Троян. – Държавен архив – Ловеч. Фонд № 354. Трудово-производителна кооперация (ТПК) „Балкан“ – Троян (1944–1971) [Istoriya na TPK v Troyan. – Darzhaven arhiv – Lovech. Fond № 354. Trudovo-proizvoditelna kooperatsiya (TPK) „Balkan“ – Troyan (1944–1971)]. <<http://isda.archives.government.bg:84/Process.aspx?type=Fund&agid=23&flgid=12899>>

Стою Костов Маринов. Личен архив. Съхранява се от Христо Стоев Костов, негов правнук [Stoyu Kostov Marinov. Lichen arhiv. Sahranyava se ot Hristo Stoev Kostov, negov pravnik].

Изследвания / Research Works

Борисов, Х. Влакът дойде в Троян. Ловеч: Изд. „Делакорт“, 2018. – 284 с. [Borisov, H. Vlakat dojde v Troyan. Lovech: Izd. „Delakort“, 2018. – 284 s.].

Маринова, М., Маринов, М. Махала Попишка – квартал на град Троян: спомени на майка ни Йова Стоянова Цвяткова по баща Митовска, Минко Мичев Цонковски и други попишчани. Троян: [Изд. авт.], 2012. – 181 с. [Marinova, M., Marinov, M. Mahala Popishka – kvartal na grad Troyan: spomeni na mayka ni Yova Stoyanova Tsvyatkova po bashta Mitovska, Minko Michev Tsonkovski i drugi popishchani. Troyan: [Izd. avt.], 2012. – 181 s.].

